

La Tèrmica de Sant Pere, en perspectiva històrica

Des de principis dels anys noranta del segle passat, l'Institut Català d'Energia de la Generalitat ha anat publicant el fulletó "Energia Demo" per donar a conèixer projectes emblemàtics d'energia. El 1993 en publicava un, titulat "Valorització de residus de fusta per a calefacció municipal i electricitat". Deia: "A la localitat de Sant Pere de Torelló s'hi ha construït una planta tèrmica de cogeneració alimentada amb residus de la fusta, que subministra calefacció als habitatges de la població (...) i produeix energia elèctrica". Sovint sobre el paper tot sembla molt bonic però ni de bon tros tot serien flors i violes en els anys a venir, sinó més aviat al contrari.

En realitat, aquesta història havia començat 8 anys, cap al 1985, amb un primer projecte de central enmig del poble. Llavors a Sant Pere hi havia més de 70 torneries, moltes d'elles familiars, que fabricaven baldufes, jocs d'escacs, joguines, complements per a mobles, mànecs diversos o botons. Això generava gran quantitat de residus de fusta en forma d'escapçadures, serradures o vilorda (encenalls). Una part s'aprofitava a les estufes de casa, però bona part acabava als abocadors, amb freqüents conats d'incendi. Hi havia un problema important.

A mitjans dels anys vuitanta, probablement seguint l'exemple de les xarxes de calor que començaven a proliferar als països del Nord d'Europa, va sorgir la idea de reutilitzar aquells residus de la torneria en una caldera que alimentés les necessitats de calefacció dels edificis municipals i del conjunt del municipi. La primera central tèrmica es va inaugurar la tardor de 1986; constava de dues calderes de 200kW i estava situada al costat del poliesportiu al qual alimentava, junt amb la llar d'infants, el casal d'avis i 10 vivendes particulars. La xarxa de calor tenia 250 metres. Durant sis anys, fins al 1992 es van fer diverses ampliacions fins a donar servei a 100 habitatges i també a la piscina municipal, sempre cremant residus industrials de fusta. Fou llavors quan es començà a gestar el projecte en el qual participarien a parts iguals l'ICAEN, Estabanell i l'Ajuntament, a través de la societat Probell-92.

El 1994 es va posar en marxa la nova planta de Probell-92, a la ubicació actual al polígon. Com s'ha dit, la planta havia de generar calor per a la xarxa del poble i electricitat, tot a través d'un turbogenerador dissenyat a mida, però que va resultar funcionar amb un rendiment elèctric de l'11%, molt inferior al previst i molts problemes a les èpoques de baix consum tèrmic (estiu), segons explica en Martí Crous, llavors responsable de planta i avui encara en actiu. L'alcalde de l'època (en Ramon Vaqué) gestionava la planta de forma molt personalista i poc temps després, l'ICAEN i Estabanell deixaren el projecte. Els problemes tècnics no es resolgueren i els econòmics s'agreuaren. Segons Crous, l'Ajuntament li venia a Probell el residu combustible a un preu força inferior al que li costava. En paral·lel es va fer una extensió molt ràpida de la xarxa de calor però la manca de pressupost féu que la construcció fos molt deficient i això, poc temps més tard, empitjorà les coses per les greus fuites que s'hi van començar a produir. Els dèficits econòmics anuals van arribar a superar els 130.000€. Tot un cercle infernal en aquells darrers anys del segle XX.

El nou govern municipal encapçalat per l'alcalde Fàbrega a partir de 1999 intentà redreçar la situació acudint a concessions privades que refessin el projecte per fer-lo tècnicament i econòmicament viable tot realitzant les inversions necessàries. La primera concessionada fou Cespa, que substituï les velles instal·lacions per una nova caldera de 6 MW, mentre redactava i tramitava el nou projecte de central. Però el projecte de Cespa suscità una forta oposició veïnal, sobretot a Sant Vicenç de Torelló i fou finalment tombat pel departament de Medi Ambient de la Generalitat el 2004. Cespa es retirà i se succeïren noves adjudicacions, noves versions del projecte, noves onades d'oposició veïnal i nous desistiments de les empreses concessionades. La gota que féu vessar el got va ser el decret del govern Rajoy contra les energies renovables que també es carregà les primes a

la cogeneració. Després d'una llarga negociació Comsa fou, el 2015, la darrera empresa a retirar-se, amb una compensació que l'ajuntament encara paga, però l'acord, vist en perspectiva, fou força favorable per al municipi.

El 2015 l'Ajuntament tornà a assumir la propietat i la gestió de la central i la xarxa de calor, amb la imperiosa necessitat d'assumir-ne la completa renovació. Un suport va resultar clau en aquells moments tan crítics: els ajuts del Pla de Barris de la Generalitat. El resultat ha estat per una banda refer un projecte a la mida exclusiva del poble i basar-lo en l'energia renovable de la biomassa forestal i renovar per altra la xarxa de calor amb criteris de qualitat i durabilitat i mínim cost possible. Cap al 2017 es constata que la caldera instal·lada per Cespa a principis de segle havia esdevingut obsoleta i es llançà la seva renovació per una de nova pensada per ser alimentada per biomassa forestal. La nova caldera, de 4,5 MW entrà en funcionament el gener de 2019 i durant tot aquell any va anar-se posant a punt. La caldera antiga, reparada, s'utilitza ara com a suport en cas de puntes de consum o emergència. Això ha permès reduir a la mínima expressió l'ús de les calderes de gasoil d'emergència. I aquí és on som ara. Seguim lluitant però ja li tenim el peu al coll.

El punt de vista de l'alcalde

En Jordi Fàbrega, avui alcalde de Sant Pere, ha viscut l'evolució del projecte primer com a ciutadà i consumidor, després com a regidor d'oposició i finalment com a alcalde. Fàbrega considera que el plantejament inicial era correcte i innovador, sobretot per l'època, però carrega contra les institucions que no han tingut mai l'esperit, ni la visió, ni els recursos reals per apostar per la innovació de veritat, ben feta. La manca de recursos econòmics i la manca d'implicació i supervisió de l'ICAEN en el projecte del 92 van portar a construir una planta mal dissenyada i a estendre una xarxa de calor sense un projecte tècnic rigorós i una clamorosa falta de pressupost. I d'aquells mals inicials vingueren tots els altres. "Ens hem sentit massa sovint molt sols, defensant un projecte innovador que hagués hagut de ser un projecte de país". L'alcalde ens reconeix que, més d'un cop estigueren a punt de tirar la tovallola, sobretot després del desistiment de Cespa; "però no podíem tirar enrere, ja havíem anat massa enllà donant un servei que la gent necessitava i esperava; havíem de donar entrada al gas natural que, tot i ser més net que el gasoil, produeix la mateixa quantitat de CO2?" es pregunta. La resposta, els propis fets.

Residu de fusta, "menú" de residus o biomassa forestal?

Ja hem vist que els projectes inicials utilitzaven els residus de fusta de la torneria local. Però en els anys noranta la cosa es complicà quan les granges de porcs començaren a pagar per les serradures de les torneries, que utilitzaven com a jaç net per als animals a les granges. A més, la torneria a la Vall del Ges inicià un lent declivi quan els plàstics desplaçaren la fusta en moltes aplicacions. A mitjans dels noranta començaren a fallar els residus de la torneria i calgué recórrer a altres tipus de residus més contaminants i més costosos. Martí Crous afirma que "s'hi cremava de tot" i pagant el què calgués. Més tard, les concessionàries proposaren l'ús d'un "menú" de combustibles consistents en un 70% de residus forestals nets i 30% d'altres residus en el projecte que, percebut com una incineradora, fou tombat per l'oposició als municipis propers. Finalment hem aterrat al plantejament més raonable i viable: l'ús de biomassa forestal i fusta neta.

Tarifa plana o pagament per ús?

Inicialment l'Ajuntament va establir una tarifa plana, és a dir pagar un preu fix amb independència del consum. Aquest concepte podia tenir sentit quan es cremaven residus que s'obtenien gratuïtament, però fou insostenible quan es va haver de començar a pagar per la biomassa, entre altres coses perquè la població no tenia cap contenció en el consum i les calefaccions anaven sempre al màxim. Fou cap al 2002 que s'instal·len comptadors i es passa a cobrar per potència contractada i energia consumida.

Atrapats entre les concessionàries i l'oposició ecologista

Quan a l'any 2000 l'ajuntament s'obre a resoldre "el problema de la tèrmica" en base a una concessió privada, l'únic objectiu és donar continuïtat al servei municipal de calefacció amb un projecte sostenible econòmicament i mediambientalment. Les concessionàries plantegen la viabilitat econòmica de la planta –tot preveient invertir-hi més de 30 milions d'euros- en base a tres eixos:

- Reimplantar la cogeneració que maximitza el rendiment energètic (tèrmic + elèctric) i econòmic
- Incrementar el volum del projecte fins a consums de 90 a 120.000 Tn/any de residus
- Obtenir ingressos addicionals (molt significatius) per cànon de tractament de residus a més dels ingressos per venda del servei de calefacció i d'energia elèctrica (llavors amb tarifa primada)

Per fer-nos una idea de la magnitud d'aquells projectes, cal dir que actualment cada any la central consumeix unes 5.500Tn de fusta i genera uns 20.000MWh d'energia tèrmica per cobrir les necessitats del poble. La central de Cespa hagués consumit entre 15 i 20 vegades més de combustible i hagués generat 10 vegades més d'energia tèrmica que la necessària a Sant Pere; on havia d'anar a parar aquella energia? La Generalitat parlava d'abastir la calefacció "de tota la Vall del ges", però mai no es projectà la xarxa requerida.

Han passat 20 anys des del primer projecte de Cespa i avui tenim una nova central pagada amb recursos propis (públics), que crema biomassa forestal neta, ajustada a les necessitats de Sant Pere, amb un balanç econòmic equilibrat. No era això el què reclamaven inicialment els grups veïnals i ecologistes? Doncs vist en perspectiva, sembla que tothom hi ha guanyat. Però en aquest punt no podem evitar de preguntar-nos: aquells grups que amb tanta persistència, durant 12 anys (!), van reivindicar allò que finalment van aconseguir, els veurem, a ells o d'altres similars, reivindicar amb la mateixa contundència que projectes similars s'estenguin a la Vall del Ges i a molts pobles de Catalunya, per deixar de dependre dels combustibles fòssils i frenar el canvi climàtic?

Un projecte de futur

La xarxa de calor amb la central de biomassa és avui, després de tantes vicissituds històriques, un dels pilars del Pla de Transició Energètica de Sant Pere. Aquesta pedra a la sabata, durant tants anys, avui és un gran actiu ja que permet que al voltant del 20% de tot el consum del municipi sigui avui d'origen renovable. Això ens permet, a més, d'evitar l'emissió de 2850 Tn/any de CO₂, un 20% del total de les que tindriem sense la "Tèrmica".

Però tenim uns quants reptes per endavant: assegurar la qualitat del servei, millorar el rendiment global, estendre la xarxa a tot el nucli de Sant Pere i mantenir un balanç econòmic equilibrat. Per a tot això, la tasca més crítica i urgent és completar la renovació de la xarxa de calor i ampliar-la. El 2020 s'ha completat la renovació del carrer Bellmunt i alguns trams pendents de l'Avinguda Maragall. Entre 2021 i 22 els ajuts rebuts del Pla d'Obres i Serveis (PUOSC), ens permetran de renovar completament el sector de La Font. També aquest 2021 s'iniciarà l'extensió al nou sector del polígon. Amb l'ajut de l'Incasòl el 2022 remodelarem i renovarem el carrer Vilanova. Mentrestant s'han sol·licitat ajuts addicionals per poder escometre l'ampliació i renovació en el sector del polvorí i urbanització d'en Pujol, resta del nou sector del polígon industrial i un projecte autònom per al barri de la Riera.

Amb el projecte del sector de La Font s'inicia un altre procés de transformació tecnològica: la digitalització dels comptadors de consum i del sistema en general. Això ha de permetre fer més eficients els processos administratius, però també conèixer millor el funcionament de la xarxa i per tal d'augmentar-ne el rendiment.

Ermen Llobet Martí, Regidor TE-SPT, setembre 2020-gener 2021

(Refosa d'articles publicats a La Grevolosa i al Setmanari Torelló)

Cronologia de la central

- 1986. Primera central tèrmica prop del pavelló; crema residus de fusta de les torneries. Primers 250 m de xarxa de calor.
- 1992. Després de successives ampliacions ja s'alimenten 100 habitatges i la piscina municipal. Es crea la societat Probell'92 (amb Ajuntament, ICAEN i Estabanell) per construir una nova central al polígon.
- 1994. S'inaugura la nova central de cogeneració d'electricitat i calor per a la xarxa de poble. La producció elèctrica deixa de funcionar a les poques setmanes.
- 1995-96. Estabanell i l'ICAEN, abandonen el projecte. Extensió "low cost" de la xarxa de calor. Ampliació del ventall de residus admesos. Dèficits econòmics creixents.
- 1999. S'arriba a una situació límit, amb moltes pèrdues als circuits i pèrdues econòmiques, en un greu context d'endeutament municipal.
- 2000. El nou consistori organitza un concurs públic per adjudicar la gestió i reconversió de la central. Cespa guanya la licitació. Renovació de la caldera i nou projecte de cogeneració amb una inversió prevista superior als 30 milions €. Es cremaria 70% de fusta neta i un "menú" de diversos residus.
- 2001. S'inicia un moviment ciutadà d'oposició al projecte "d'incineradora"
- 2002. S'instal·len comptadors casa per casa i s'elimina la tarifa plana. Primera "Caminada Antiincineradora", iniciativa que es repetirà fins al 2013.
- 2003. El projecte de Cespa rep 1200 al·legacions
- 2004. Medi Ambient de la Generalitat tomba el projecte, i proposa una cogeneració "per a tota la Vall del Ges", amb biomassa.
- 2006. Cespa abandona el projecte. Nova licitació que no s'implementa.
- 2006-2012. Se succeeixen diverses propostes, totes amb forta oposició veïnal. Comsa-Emte en lidera la darrera, però l'oposició i la supressió de les primes a la cogeneració l'obliguen a abandonar.
- 2012-15. L'Ajuntament reprèn la gestió de la central i inicia la renovació de la xarxa de calor gràcies al Pla de Barris de la Generalitat.
- 2017. S'anuncia la substitució de la caldera vella per una de nova que funcionarà íntegrament amb biomassa forestal.
- 2019. Es posa en marxa plenament la nova caldera. Es proporciona servei a més de 650 abonats entre famílies, comerços, edificis municipals i empreses. Una manifestació de la comunitat escolar reclama lluitar contra el canvi climàtic. El nou equip municipal es compromet a engegar un Pla de Transició Energètica a (quasi) completar en tres mandats.